

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БЮРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

КАФЕДРА ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

«СХВАЛЕНО»
на засіданні кафедри глобальної економіки
Протокол № 11 від 6 травня 2022 р.

Завідувач кафедри
Наталія ВДОВЕНКО

«РОЗГЛЯНУТО»
Гарант ОП «Прикладна економіка»

Наталія ВДОВЕНКО

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«МЕНЕДЖМЕНТ РЕГІОНАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ»**

Освітній ступінь: Магістр

Спеціальність: 051 «Економіка»

Освітньо-професійна програма: «Прикладна економіка»

Факультет: Економічний

Розробники: Вдовенко Н. М. д.е.н., професор

Богач Л. В. к.е.н., доцент

Крійцева О. В. к.е.н., доцент

1. Опис навчальної дисципліни

Менеджмент регіональних процесів (назва)

Освітній ступень, спеціальність, спеціалізація, ОПП

Освітній ступінь	Магістр
Спеціальність	051 Економіка
Освітньо-професійна програма	Прикладна економіка

Характеристика навчальної дисципліни

Вид	Обов'язкова
Загальна кількість годин	150
Кількість кредитів ECTS	5
Кількість змістових модулів	2
Курсовий проект (робота) (за наявності)	-
Форма контролю	екзамен

Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання

	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки (курс)	1	1
Семестр	1	2
Лекційні заняття	15 год.	8 год.
Практичні, семінарські заняття	30 год.	6 год.
Екзамен	5 год.	4 год.
Самостійна робота	100 год.	132 год.
Індивідуальні завдання	год.	год.
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	3год.	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

«Менеджмент регіональних процесів» вивчає складові системи управління розвитку територій, взаємозв'язок між ними при врахуванні дій об'єктивних економічних законів, реалізацію в соціально-економічній системі регіону, ґрунтуючись на підсистемі регіонального управління. Навчальна дисципліна дає можливість опанувати методичні та методологічні основи розробки та реалізації комплексу заходів щодо підтримки та забезпечення сільського розвитку в системі міжгалузевих зв'язків у національній економіці, а також оцінити з позиції теорії практичні дії державних структур щодо регулювання агропромислового виробництва та соціально-економічного розвитку країни.

Сучасні глобалізаційні та інтеграційні процеси в світовій економіці підвищують роль і значення державного управління регіональним розвитком. Особливої актуальності набуває проблема ефективного використання регіонального соціально-

економічного потенціалу. Мова йде про об'єктивну потребу підвищення конкурентоспроможності регіонів, враховуючи як внутрішні, так і зовнішні фактори, що, в свою чергу, вимагає необхідності розробки певних рекомендацій щодо ефективного і дієвого управління регіональним розвитком України.

Вивчення навчальної дисципліни «Менеджмент регіональних процесів» сприятиме вирішенню регіональних проблем соціально-економічного розвитку, які мають ґрунтутатися на європейських цінностях, на засадах демократії та національної єдності і бути зорієнтованими на підвищення економічних та соціальних стандартів життя для всіх мешканців регіону.

Мета дисципліни: – оволодіння теоретичними та методологічними основами формування та реалізації регіональних процесів, вміннями оцінювати її ефективність та обґрунтувати вибір тих чи інших заходів державного регулювання.

Основні завдання дисципліни:

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- обґрунтування прогнозів соціально-економічного розвитку держави, регіону, галузі, підприємства, організації;
- визначення пріоритетів економічного розвитку підприємств, організацій, галузі, регіону, держави
- управління на державному рівні, на рівні областей та міст загальнодержавного підпорядкування;
- Розроблення стратегій регіонального розвитку;

Вимоги до знань та вмінь, засвоєних слухачами в результаті вивчення дисципліни

Студент повинен знати:

- економічну сутність, характер і головні компоненти менеджменту регіональних процесів;
- принципи регіонального управління;
- особливості державного управління в різних сферах суспільного розвитку та на різних рівнях;
  - методичні та організаційні основи управління регіональним розвитком;
  - існуючі моделі державного управління, вітчизняну систему та структуру органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх компетенції;
  - законодавчі та нормативно-правові засади діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування;
  - концептуальні засади реформування системи державного управління та місцевого самоврядування, напрями вдосконалення національним та регіональним розвитком.

Студент повинен вміти:

- формувати мету та систему цілей регіонального управління;
- визначити пріоритети економічного розвитку підприємств, організацій, галузі, регіону, держави
- аналізувати ефективність окремих заходів бюджетної, податкової, фінансово-кредитної та ринкової політики держави;
- обґрунтовувати пріоритети державної структурної, соціальної та екологічної політики.

Набуття компетентностей.

Загальні компетентності (ЗК):

- ЗК1. Здатність генерувати нові ідеї (креативність)
- ЗК2. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК3. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.
- ЗК4. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).
- ЗК5. Здатність працювати в команді.
- ЗК6. Здатність розробляти та управляти проектами.
- ЗК7. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
- ЗК8. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.

Фахові (спеціальні) компетентності (ФК):

- СК1. Здатність застосовувати науковий, аналітичний, методичний інструментарій для обґрунтування стратегії розвитку економічних суб'єктів та пов'язаних з цим управлінських рішень.
- СК2. Здатність збирати, аналізувати та обробляти статистичні дані, науково-аналітичні матеріали, які необхідні для розв'язання комплексних економічних проблем, робити на їх основі обґрунтовані висновки.
- СК3. Здатність використовувати сучасні інформаційні технології, методи та прийоми дослідження економічних та соціальних процесів, адекватні встановленим потребам дослідження.
- СК4. Здатність визначати ключові тренди соціальноекономічного та людського розвитку.

- СК5. Здатність формулювати професійні задачі в сфері економіки та розв'язувати їх, обираючи належні напрями і відповідні методи для їх розв'язання, беручи до уваги наявні ресурси.
- СК6. Здатність обґрунтовувати управлінські рішення щодо ефективного розвитку суб'єктів господарювання.
- СК7. Здатність оцінювати можливі ризики, соціальноекономічні наслідки управлінських рішень.

СК8. Здатність застосовувати науковий підхід до формування та виконання ефективних проектів у соціально-економічній сфері.

3. Програма та структура навчальної дисципліни для:

- повного терміну денної (заочної) форми навчання;
- скороченого терміну денної (заочної) форми навчання.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма						Заочна форма						
	тижні	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
			л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні аспекти управління регіональними процесами.													
Тема 1. Загальні засади менеджменту регіональних процесів.	1		2	4			10		1	1			11
Тема 2. Децентралізація в державній політиці	2		2	2			10		1	1			11
Тема 3. Інструменти підтримки й здійснення розвитку спроможних громад.	3		1	2			10		1	1			11
Тема 4. Стратегічне планування регіонального розвитку.	4		1	2			10		1	1			11
Тема 5. Маркетинг територій.	5-6		1	2			10		1				11
Тема 6. Сутність економічної ефективності регіонального розвитку і розміщення підприємства	7		1	2			10		1				11

Разом за змістовим модулем 1	82		8	14			60	76	6	4			66
Змістовий модуль 2. Економічний аналіз та його місце в політиці управління регіональними процесами.													
Тема1. Передумови і фактори формування регіональної економічної ефективності в системі менеджменту регіональних процесів.	8	15	2	4			10		1	1			11
Тема 2. Основні методи і важелі управління регіональним соціально-економічним розвитком.	9	13	1	4			10		1	1			11
Тема 3. Формування стратегічних цілей регіону.	10	9	1	2			5						11
Тема 4. Система стратегій регіону.	11	10	1	2			5						11
Тема 5. Моделі державного управління: світовий досвід.	12	10	1	2			5						11
Тема 6. Ефективність державного управління. Державний контроль у сфері виконавчої влади.	13	9	1	2			5						11
Разом за змістовим модулем 2	63		7	16			40	70	2	2			66
Екзамен	5						4						
Усього годин	150		15	30			100	150	8	6			132

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Загальні засади менеджменту регіональних процесів.	1
2	Децентралізація в державній політиці	1
3	Інструменти підтримки й здійснення розвитку спроможних громад.	1

4	Державне управління на регіональному рівні.	1
5	Планування регіонального розвитку: сутність, форми, методи.	1
6	Маркетинг територій.	1
7	Передумови і фактори формування регіональної економічної ефективності в системі менеджменту регіональних процесів.	1
8	Основні методи і важелі управління регіональним соціально-економічним розвитком.	1
9	Формування стратегічних цілей регіону.	1
10	Система стратегій регіону.	2
11	Моделі державного управління: світовий досвід.	2
12	Ефективність державного управління. Державний контроль у сфері виконавчої влади.	2

Анотований зміст лекцій

Тема 1. Загальні засади менеджменту регіональних процесів.

Сутність і мета управління регіональними процесами. Принципи, цілі і завдання політики регіонального розвитку. Пріоритети реалізації сталого регіонального розвитку. Форми і методи державного управління соціально-економічними процесами у регіоні. Структурні компоненти регіональної економічної політики. Актуальні проблеми регіональної політики України та їх вирішення.

Тема 2. Децентралізація в державній політиці.

Короткий опис реформи. Позитивні сторони децентралізації. Мінуси і ризики децентралізації. Обґрунтування необхідності запровадження в сучасних умовах децентралізації в Україні та визначення її переваг.

Основне завдання реформи – створити умови для розвитку громад та наблизити послуги до людей шляхом формування заможних громад, передачі більшої частини повноважень на базовий рівень управління та чіткого розмежування функцій між рівнями управління, а також гарантувати належне ресурсне забезпечення місцевого самоврядування.

Особливості управління соціальною сферою. Соціальна політика держави: необхідність, сутність, цілі та принципи. Основні об'єкти та складові політики. Моделі соціальної політики. Методи впливу держави на розвиток соціальних відносин. Основні напрями національної політики держави щодо економічно активного населення. Діяльність держави щодо вразливих верств населення. Формування системи соціального захисту. Завдання державного регулювання розвитку елементів соціальної інфраструктури.

Тема 3. Інструменти підтримки й здійснення розвитку спроможних громад.

Співробітництво громад. Кластер. Ст.15 Закону «Про співробітництво територіальних громад» регламентує, що державне стимулювання співробітництва здійснюється шляхом:

- надання субвенцій місцевим бюджетам суб'єктів співробітництва у пріоритетних сферах державної політики;

- передачі об'єктів державної власності у комунальну власність суб'єктів співробітництва;
- методичної, організаційної та іншої підтримки діяльності суб'єктів співробітництва.

Також держава стимулює співробітництво у разі, якщо:

- посилюється спроможність суб'єктів співробітництва до забезпечення реалізації визначених законом повноважень;
- до співробітництва залучені додаткові ресурси, у тому числі фінансові;
- співробітництво здійснюється більш як трьома суб'єктами співробітництва;
- забезпечується широка участь громадськості у здійсненні співробітництва.

Тема 4. Планування регіонального розвитку: сутність, форми, методи.

Сутність та форми планування регіонального розвитку. Система стратегічного планування соціально-економічного розвитку регіонів. Розробка регіональних стратегій розвитку. Планування розвитку територій.

самоврядування та особливості управління нею. Муніципальні органи в зарубіжних країнах. Напрями реформування місцевого самоврядування в Україні.

Тема 5. Маркетинг територій.

Особливості маркетингу територій. Комплекс маркетингу в системі управління територією. Маркетингові стратегії територій і міст: світовий та вітчизняний досвід.

Тема 6. Основні методи і важелі управління регіональним соціально-економічним розвитком.

Соціальна диференціація регіонів як сфера державного регулювання. Соціальна політика в регіональному аспекті. Методологічні підходи до оцінки рівня життя населення регіону. Диференціація доходів населення в регіональному вимірі та напрями удосконалення соціально-трудових відносин. Управління розвитком соціальної сфери регіону.

Тема 7. Система стратегій регіону.

Концепція регіонального розвитку. Державна стратегія регіонального розвитку. Регіональна стратегія розвитку. Стратегія розвитку громади. Операційні плани. Угоди щодо регіонального розвитку. Регіональні стратегії розвитку: сутність, роль у загальній системі планування розвитку регіонів, особливості розробки. Методичні засади підготовки регіональних стратегій розвитку. Моніторинг та оцінювання реалізації регіональних стратегій розвитку. Комунікативне забезпечення процесу стратегічного планування.

Тема 8. Формування стратегічних цілей регіону.

Сутність стратегічних цілей регіону. Процес формування стратегічних цілей. Класифікація цілей.

Тема 9. Моделі державного управління: світовий досвід.

Модернізація регіональної політики в країнах з різним рівнем розвитку. Основні напрями змін у політиці єднання Європейського Союзу. Напрями інституційної трансформації державної політики в умовах глобалізації. Європейський досвід інституційного забезпечення регіонального управління.

Тема 10. Сутність економічної ефективності регіонального розвитку і розміщення підприємства.

Теоретичні засади економічної ефективності регіонального розвитку. Методика і методи оцінювання економічної ефективності підприємств регіону.

Тема 11. Передумови і фактори формування регіональної економічної ефективності в системі менеджменту регіональних процесів.

Сучасні підходи до аналізу та оцінювання економічного розвитку регіонів. Державні механізми стимулювання економічного розвитку регіонів. Стимулювання інноваційного розвитку регіонів. Науково-методичні підходи до формування комплексного механізму стимулювання економічного розвитку регіону.

Тема 12. Ефективність державного управління. Державний контроль у сфері виконавчої влади.

Державний контроль у сфері виконавчої влади в Україні, його зміст та правові засади. Види контролю. Здійснення зовнішнього контролю. Здійснення парламентського контролю. Судовий контроль. Види державного контролю виділяються за: характером і обсягом контрольних повноважень; часом проведення контролю; характером організаційних зв'язків суб'єкта контролю з підконтрольним об'єктом; суб'єктами, що здійснюють контроль.

5. Контрольні питання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами.

Перелік питань контролю знань студентів

1. Державне управління як системне суспільне явище:суть,мета,системні характеристики.
2. Теорії державного управління.
3. Еволюція теорій державного регулювання економіки.
4. Державне та регіональне управління у системі суспільних наук:предмет,об'єкт вивчення.
5. Методи розрахунку ВВП,темпів приросту реального ВВП.
6. Соціальна природа поняття “державне управління”, його мета та зміст, об'єкт та предмет. Державне управління як системне суспільне явище.
7. Фундаментальні процеси управління: планування, організація, управління, зв'язок. Етапи формування моделі системи державного управління.

8. Основні теорії державного управління: економічна теорія держави; теорія суспільного вибору; теорія соціології; теорія менеджменту.
  9. Еволюція дослідження предмета державного та регіонального управління.
Методи вивчення державного та регіонального управління.
  10. Держава як суб'єкт управління суспільними процесами. Сутність сучасної держави. Основні ознаки держави.
  11. Державна влада як складова державно-владного механізму.
  12. Цілі та функціональна структура державного управління.
  13. Поняття та класифікація методів державного управління.
  14. Організаційна структура державного управління.
  15. Методи аналізу середовища.
  16. Стратегічне управління як реалізація цільового підходу.
  17. Роль, значення, сутність і місце мети у стратегічному управлінні.
-
18. Місія як генеральна мета підприємства, району, регіону.
  19. Класифікація цілей.
  20. Дерево цілей підприємства.
  21. Поняття та еволюція поглядів на стратегію.
  22. Класифікація стратегій.
  23. Загальноконкурентні стратегії за М.Порттером.
  24. Базові корпоративні стратегії.
  25. Головні чинники вибору стратегії.
  26. Мета й основні етапи портфельного аналізу.
  27. Матриця Бостонської консультаційної групи.
  28. Матриця McKinsey-General Electric і фірми Arthur D. Little.
  29. Матриця Ансоффа та тривимірна схема Абеля.
  30. Діловий комплексний аналіз (проект PIMS).
  31. У чому суть генезису регіональної політики різних країн світу?
  32. Які традиційні важелі використовувалися в регіональній політиці країн?
  33. Охарактеризуйте основний зміст політики вирівнювання в різних країнах.
  34. У чому недолік регіональної політики “згори – донизу”?
  35. У чому полягає зміст територіально спрямованого підходу в регіональній політиці?
  36. Які принципи закладено в нових підходах до регіональної політики розвинутих країн?
  37. Чим відрізняються поточний і попередній програмні періоди політики єднання ЄС?
  38. Охарактеризуйте вплив політики єднання ЄС на розвиток європейських країн.
  39. У чому полягають основні пропозиції щодо змісту політики єднання ЄС на майбутній програмний період?

40. Як вирізняється вплив різних сфер державної політики на територіальний розвиток?
41. Що таке “інтелектуальна спеціалізація” і як вона може бути використана у зростанні територіальних інноваційних систем?
42. Поясніть можливість поєднання в регіональній політиці цілей ефективності та рівності.
43. Які нові функції урядів країн з'явилися в новій моделі управління регіональним розвитком?
44. Охарактеризуйте основні форми горизонтальної координації в управлінні регіональними процесами та надайте їм характеристику.
45. У чому полягає застосування принципу субсидіарності у вертикальній координації регіонального розвитку?
46. Надайте характеристику основним моделям вертикальної координації. 17. Охарактеризуйте основні виклики, що виникають у процесі багаторівневого управління, та засоби їх подолання.
47. Назвіть принципи Європейської політики регіонального розвитку.
48. Назвіть наявну систему просторового планування та розвитку в країнах ЄС.
49. Які існують інституційні рамки регіональної політики та розвитку в ЄС?
50. Назвіть фінансові інструменти регіональної політики в країнах ЄС.
51. Які основні принципи та цілі регіональної політики ЄС?
52. Визначте особливості регіональної політики деяких країн-членів ЄС.
53. Яка установа відповідає за реалізацію регіональних аспектів національного плану економічного розвитку у Франції?
54. Визначте особливості системи регіонального моніторингу у Великобританії.
55. Які суб’єкти управлінської діяльності здійснюють моніторинг у Канаді?
56. Наведіть приклади країн, в яких, на Ваш погляд, успішно функціонують агентства регіонального розвитку.

ПАКЕТ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ

Регіональний розвиток – це:

1. Підвищення потенціалу території з орієнтацією на соціальні пріоритети при забезпеченні природно-господарської та структурної збалансованості, зміцнення внутрішньо- та міжрегіональних зв’язків.
2. Прискорення соціально-економічного розвитку регіонів при активізації структурних зрушень, розробки і впровадження нових форм і методів управління регіональним розвитком.
3. Дослідження економічних процесів в їх взаємозв’язку, що складаються під впливом об’єктивних економічних законів і факторів суб’єктивного характеру на певній території;
4. Визначення позитивних і негативних факторів і кількісний вимір їх впливу, узагальнення досвіду і прийняття оптимальних управлінських рішень.

Регіональне управління – це:

1. Вид управлінської діяльності по плануванню та регулюванню соціально-економічних процесів на території регіонів, які характеризуються не лише

територіальною єдністю, а поєднанням соціальних і економічних процесів, сукупністю умов відтворювальної діяльності.

2. Координація місцевих органів управління відтворювальних процесів в регіоні з метою досягнення їх збалансованого розвитку.

3. Невід'ємна складова політики держави, спрямована на організацію території країни відповідно до державної стратегії розвитку.

Яке з визначень регіональної політики пов'язане з регіонально-цілісним підходом?

1. Направлена на підвищення життевого рівня населення регіонів країни на основі якісного покращення використання ресурсного потенціалу регіонів, принципово нових підходів до розвитку їхніх продуктивних сил, докорінної зміни екологічної ситуації.

2. Сфера діяльності з управління економічним, соціальним і політичним розвитком країни в просторовому, регіональному аспекті, що пов'язана з взаємовідносинами між державою і районами, а також районів між собою.

3. Сфера діяльності з управління політичним, економічним, соціальним і екологічним розвитком країни в просторовому, регіональному аспекті, яка відображає як взаємовідносини між державою і регіонами, так і регіонів між собою.

4. Має сприяти ефективнішому досягненню головних економічних, соціальних та екологічних цілей розвитку держави завдяки використанню закономірностей і факторів територіального поділу праці й регіонального комплекстворення.

Об'єктивними передумовами регіональної політики є:

1. Структурна неоднорідність простору країни в природно-географічному, ресурсному, економічному, соціальному, етнічному і політичному аспектах.

2. Економічна, політична і соціальна неоднорідність регіонів, їх інтересів і особливостей.

3. Різнорідність внутрішнього потенціалу регіонів для соціально-економічного зростання територій і держави в цілому.

4. Неоднорідність інтересів держави щодо регіонів та внутрішніх інтересів самих регіонів.

Яке з визначень регіональної політики відображає сутність концепції сталого розвитку регіонів?

1. Система цілей і дій, що спрямовані на реалізацію інтересів держави щодо регіонів та внутрішніх інтересів самих регіонів, яка реалізується за допомогою методів, що враховують історичну, етнічну, соціальну, економічну та екологічну специфіку територій.

2. З одного боку, чітко опрацьована в законодавчому аспекті практична діяльність держави в усіх регіонах країни, а з другого, – соціально-економічна політика, здійснювана на базі загальнодержавного законодавства самими регіонами для досягнення тих чи інших регіональних і місцевих цілей і завдань.

3. Забезпечує органічну взаємоув'язку між собою усього комплексу загальнодержавних і місцевих інтересів, спрямованих в кінцевому результаті на повноцінний і рівномірний розвиток регіонів.

4. Сфера діяльності з управління політичним, економічним, соціальним і екологічним розвитком країни в просторовому, регіональному аспекті, яка відображає як взаємовідносини між державою і регіонами, так і регіонів між собою.

Виділіть визначення регіональної політики в глобалізаційному контексті.

1. Важливий елемент загальнонаціональної стратегії, за допомогою якого можна активізувати внутрішні потенціали регіонів для соціально-економічного зростання територій і держави в цілому.

2. Універсальний засіб ефективного використання внутрішніх регіональ-них резервів, чого важко досягти за допомогою галузевих методів управління.

3. Діяльність з планування та регулювання соціально-економічних процесів на території регіонів, які характеризуються не лише територіальною єдністю, а поєднанням соціальних і економічних процесів.

4. Діяльність держави, спрямована на адміністративно-економічну оптимізацію регіональної структури країни та відносин між центром і територіями з метою забезпечення збалансованого розвитку за рахунок максимально ефективного використання внутрішніх і заохочення зовнішніх ресурсів в умовах глобалізації міжнародної економіки.

Проблема суб'єктивізації регіональної політики – це:

1. Проблема представництва інтересів населення в органах законодавчої та представницької влади різних рівнів.

2. Проблема реалізації інтересів регіону через владні виконавчі структури.

3. Проблема формування центральних органів законодавчої і виконавчої влади, органів регіонального управління та місцевого самоврядування.

4. Проблема розширення суб'єктної бази регіональної політики.

Основною метою державної регіональної політики України на сучасному етапі згідно з Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2020 року визначено:

1. Створення умов, що дадуть змогу регіонам повністю реалізувати наявний потенціал, зробити максимальний внесок у національну економіку, здобути конкурентні переваги на зовнішньому ринку.

2. Розв'язання проблеми низької інвестиційної привабливості регіонів та інноваційної активності в них.

3. Подолання нерозвинутої виробничої та соціальної інфраструктури і зменшення регіональних диспропорцій у сфері соціально-економічного розвитку регіонів.

4. Зміцнення міжрегіональних зв'язків та впровадження раціонального використання людського потенціалу.

Суб'єктами регіональної політики є:

1. Окремі посадові особи (наприклад, Президент України).

2. Верховна Рада України як найвищий у державі законодавчий орган.

3. Органи державної виконавчої влади всіх рівнів, органи місцевого самоврядування.

4. Окремі юридичні особи (установи, організації і підприємства), громадські організації.

До об'єктів регіональної політики відносяться:

1. Весь спектр соціально-економічних процесів, що відбуваються на конкретній території.

2. Люди, природа і всі суспільні інститути.

3. Виробничі (насамперед підприємство як первинна ланка суспільного поділу праці), соціальні (насамперед – людина як представник соціуму, родини, етносу).

4. Грошово-фінансові процеси, що протікають в регіоні.

Стратегічними завданнями регіональної політики є:

1. Підвищення конкурентоспроможності регіонів та зміцнення їхнього ресурсного потенціалу.

2. Забезпечення розвитку людських ресурсів.

3. Розвиток міжрегіонального співробітництва.

4. Забезпечення єдності економічного простору на всій території держави.

Що не відноситься до генералізованих цілей, властивих регіональній політиці практично всім без винятку країнам, що її реалізують?

1. Створення і зміцнення єдиного економічного простору і забезпечення економічних, соціальних, правових й організаційних основ державності.

2. Відносне вирівнювання умов соціально-економічного розвитку регіонів.

3. Пріоритетний розвиток регіонів, що мають особливо важливе стратегічне значення для держави.

4. Максимальне використання трудових ресурсних особливостей регіонів.

В Концепції державної регіональної політики сформульовані такі основоположні принципи її здійснення.

1. Конституційність та законність.

2. Забезпечення єдності економічного простору на всій території держави, її грошово-кредитної, податкової, митної, бюджетної систем.

3. Поєднання процесів централізації та децентралізації влади, гармонізація загальнодержавних, регіональних та місцевих інтересів.

4. Диференційованість надання державної підтримки регіонам відповідно до територіального розташування.

Регіональне управління економічними процесами – це:

1. Скоординований вплив регіональних органів влади на відтворювальні процеси в регіоні з метою забезпечення збалансованого розвитку території й поліпшення на цій основі якості життя населення.

2. Управління регіоном як цілісною, складною системою з відповідними в ній соціально-політичними й економічними процесами, наявними об'єктами та суб'єктами управління.

3. Процес зміцнення господарського потенціалу регіону.

4. Вплив регіональних органів влади на розширення процесів роздержавлення об'єктів комунальної власності.

До цілей регіонального управління економічними процесами відносять:

1. Оптимальний територіальний розподіл праці та виробництво необхідних видів продукції і бажаних обсягів у регіональному і загальнодержавному аспектах.

2. Задоволення життєвих інтересів і потреб мешканців регіону шляхом реалізації ефективних управлінських рішень.

3. Подолання регіональних диспропорцій у сфері соціально-економічного розвитку регіонів, виробничої та соціальної інфраструктури.

4. Зміцнення міжрегіональних зв'язків та впровадження раціонального використання людського потенціалу регіону.

Державна регіональна політика має спрямовуватися насамперед на розв'язання таких проблем:

1. Низька інвестиційна привабливість регіонів та інноваційна активність.

2. Слабкі міжрегіональні зв'язки.

3. Зростання регіональних диспропорцій у сфері соціально-економічного розвитку регіонів, нерозвинута виробнича та соціальна інфраструктура.

4. Всі відповіді вірні.

Сутність регіональних інтересів полягає:

1. В зацікавленості у стабільному відтворенні та примноженні соціального, природно-ресурсного, демографічного потенціалу регіону.

2. В зацікавленості розвитку процесів децентралізації державного управління та регулювання.

3. В зацікавленості різкого скорочення державної власності та формування потужного приватного сектору господарювання.

4. В зацікавленості значного розширення планомірного розміщення продуктивних сил по території регіону.

Виділіть актуальні проблеми регіональної політики України:

1. Розвиток прикордонних областей держави, які часто характеризуються низьким економічним розвитком внаслідок свого периферійного положення.

2. Підтримка державою створення та функціонування єврорегіонів, як об'єднань територіальних громад та органів влади сусідніх держав.

3. Подолання міжрегіональних соціально-економічних диспропорцій.

4. Законодавча неврегульованість правового статусу адміністративно-командних одиниць, порядку вирішення питань у сфері адміністративно-територіального устрою.

Управління соціальним регіональним розвитком – це:

1. Заходи державної влади всіх рівнів щодо зменшення регіональної диференціації за рівнем соціально-економічного розвитку та розв'язанні найгостріших проблем людського розвитку.

2. Наукове обґрунтування соціальних регіональних планів і прогнозів та об'єктивна оцінка їх виконання.

3. Управління рівнем економічного розвитку з метою впливу на матеріальний добробут не лише працюючого населення, а й соціально незахищених верств населення.

4. Встановлення оптимальних пропорцій соціального розвитку регіонів.

Регіональна соціальна політика має спрямовуватись:

1. На подолання соціальних диспропорцій у розвитку окремих регіонів.

2. На забезпечення передусім стандартизації рівня життя населення регіонів.

3. На забезпечення рівного доступу до якісних освітніх та медичних послуг, сучасного комфортного житла.
4. На забезпечення рівних умов зайнятості як основного джерела доходів населення.

Кінцевою метою регіональної соціальної політики є:

1. Поліпшення якості життя широких верств населення.
2. Забезпечення якості та доступності переважної більшості соціальних послуг (медичних, освітніх, житлово-комунальних, транспортних тощо).
3. Розвиток регіонального ринку праці, а отже, і сукупного попиту на робочу силу.
4. Забезпечення державних гарантій для непрацездатних верств суспільства.

Висока диференціація регіонів за рівнем людського розвитку є результатом:

1. Об'єктивних розбіжностей економічного розвитку та спеціалізації економіки регіонів.
2. Різної якості регіонального управління і різного ступеню адаптації до ринкових умов.
3. Збереження жорсткої фінансової централізації, успадкованої від адміністративно-командної економічної системи.
4. Все наведене вірно.

Регіональний індекс людського розвитку – це:

1. Узагальнюючий показник диференціації наявних соціальних проблем за регіонами.
2. Показник, що концентрує особливості кожного регіону в сфері демографії, розвитку ринку праці, матеріального становища та умов проживання, соціального середовища, доступності освітніх і медичних послуг, екології та фінансового забезпечення.
3. Показник, що характеризує галузеві відмінності економіки регіонів і міжгалузеву диференціацію доходів.
4. Показник, що характеризує регіональну купівельну спроможність заробітної плати працівників бюджетної сфери.

Впровадження такої форми соціального партнерства як співробітництво органів місцевого самоврядування з недержавними некомерційними організаціями має такі економічні переваги:

1. Залучення додаткових позабюджетних коштів у соціальну сферу регіону.
2. Можливість надання нестандартних соціальних послуг, які не можуть бути забезпечені державними та муніципальними соціальними службами у зв'язку з жорсткою регламентацією їх діяльності.
3. Залучення до роботи волонтерів.
4. Підвищення якості та обсягів надання соціальних послуг.

5. Все вище перераховане вірно.

Високі регіональні розбіжності в оплаті праці обумовлені:

1. Галузевими відмінностями економіки регіонів і надмірною міжгалузевою диференціацією заробітної плати.

2. Складними проблемами у забезпеченні єдиних національних стандартів рівня життя населення окремих регіонів, у подоланні бідності та становленні середнього класу в країні.

3. Розбіжностями в цінах, а отже, у купівельній спроможності заробітної плати працівників бюджетної сфери, соціальних трансфертів і зрештою державних соціальних гарантій в цілому.

Основними напрямами модернізації соціально-трудових відносин є:

1. Внесення змін до законодавства з метою забезпечення реалізації принципу поєднання гнучкості та захищеності у сфері праці, запобігання застосування умов тимчасової зайнятості до працівників, які зайняті на постійній основі або виконують роботи, що не є тимчасовими за своїм характером.

2. Уникнення втрати працівниками індивідуальних чи колективних трудових прав унаслідок структурних зрушень на регіональному ринку праці.

3. Зменшення можливостей приховування трудових відносин та полегшення вирішення спірних ситуацій щодо визначення статусу працівників у сфері зайнятості.

4. Подальший розвиток соціального діалогу в суспільстві шляхом забезпечення конструктивної взаємодії та взаємовигідної співпраці в рамках міжсекторного партнерства, включення соціальних суб'єктів державного, приватного та громадського секторів до процесів досягнення узгоджених соціальних цілей та формування соціально відповідального бізнесу.

Соціальна сфера регіону – це:

1. Підсистема національної економіки, тобто явища, процеси, види діяльності та об'єкти регіону, які пов'язані з соціальним забезпеченням життєдіяльності мешканців регіону, задоволенням їхніх потреб та інтересів.

2. Житлово-комунальне господарство; освіта і культура; охорона здоров'я, фізична культура і соціальне забезпечення.

3. Сфера, яка уможливлює надання стандартних соціальних послуг, які не можуть бути забезпечені державними соціальними службами у зв'язку з жорсткою регламентацією їх діяльності.

Модель соціальної сфери регіону Г. Мюрдаля відображає:

1. Залежність між розвитком бізнесу, обсягами доходів фірм і населення, місцевими бюджетами і регіональною інфраструктурою.

2. Взаємозв'язок між розвитком економіки регіону і доходами, які отримують населення регіону і фірми, що через податкову систему приводить до зростання відрахувань у місцеві бюджети.

3. Більші можливості органів місцевого самоврядування для розвитку соціальної інфраструктури регіону. Тим самим в подальшому на наступному етапі забезпечуються привабливіші умови для ведення економічної діяльності і створюються стимули для припливу додаткових капіталів у даний регіон.

4. Рух капіталу, як правило, відбувається в регіони, які дають найбільший прибуток на вкладений капітал.

Неокласична модель соціальної сфери регіону виходить з того, що:

1. Нові райони, які розвиваються, хоча і мають чистий приплів капіталу, однак рівень доходів у них невисокий і робоча сила має тенденцію до відтоку, що, в свою чергу, призводить до низьких надходжень у місцеві бюджети і, як результат, – до зменшення відрахувань на розвиток соціальної сфери, а, отже, і до її скорочення.

2. Розвиток основних галузей спеціалізації сприяє розвитку допоміжних галузей, розширенню сфери послуг і створенню досконалішої інфраструктури для населення і розвитку економічної діяльності.

3. Концентрація виробничого і невиробничого капіталу безпосередньо визначає доходи місцевих органів влади. Чим більші доходи бюджету на даній території, тим більші інвестиції в інфраструктуру і соціальні програми.

8.12. Модель соціальної сфери регіону Харрода-Домара базується на тому, що:

1. Райони, які швидко розвиваються, мають високий рівень доходів, внаслідок чого відбувається приплів робочої сили і капіталу в ці райони. Зростає обсяг податків до місцевих бюджетів, що зумовлює розвиток соціальної сфери регіону.

2. Розвинутіша виробнича інфраструктура створює привабливі умови для розширення економічної діяльності і відкриття нових фірм.

3. Вищий рівень індивідуальних доходів забезпечує вищий рівень соціального розвитку, а саме медичного обслуговування, освіти, забезпечення житлом тощо.

Стратегічне планування регіонального розвитку – це:

1. Дослідження економічних процесів в їх взаємозв'язку, що складаються під впливом об'єктивних економічних законів і факторів суб'єктивного характеру на певній території.

2. Наукове обґрунтування регіональних планів і прогнозів та об'єктивна оцінка їх виконання.

3. Встановлення тенденцій і пропорцій економічного розвитку, резервів регіону, що не були використані.

4. Розроблення концепції регіонального розвитку.

5. Формування системи цільових програм.

Основні завдання регіонального планування полягають:

1. У забезпеченні оптимального розвитку народного господарства регіонів у єдиному господарському комплексі держави.

2. У вдосконаленні спеціалізації територій.

3. В установленні оптимальних пропорцій розвитку регіонів.

4. В ефективному використанні трудових і природних ресурсів та виробничих потужностей.

5. В раціоналізації розміщення продуктивних сил.

За строком дії розробляються плани:

1. Оперативні, глобальні, стратегічні.

2. Довгострокові, середньострокові, короткострокові.

3. Стратегічні, довгострокові, середньострокові і тактичні.

4. Стратегічні, тактичні та оперативні.

Яке планування визначає, як можна досягти довгострокових цілей при очікуваних на даний період ресурсах?:

1. Стратегічне.

2. Глобальне.
3. Комплексне.
4. Предметно-орієнтоване.

Стратегія соціально-економічного розвитку регіону включає:

1. Управління соціально-економічним розвитком.
2. Управління бюджетом та фінансами, економікою та підприємництвом, майном і землею.
3. Управління зовнішньоекономічною діяльністю і охороною навколошнього середовища.
4. Все вищеперераховане вірно.

Загальною метою прогнозу соціально-економічного розвитку регіону є:

1. Розроблення програм соціально-економічного розвитку регіонів.
2. Аналіз та оцінка соціально-економічного розвитку регіонів за попередній період.
3. Встановлення планових макроекономічних показників соціально-економічного розвитку, державних соціальних стандартів та нормативів.
4. Інформаційне забезпечення об'єктивності управлінських рішень щодо оптимальних шляхів розвитку регіональної економіки в перспективі.

Розташуйте в логічній послідовності етапи процесу стратегічного планування регіонального розвитку:

1. Визначення стратегічних альтернатив.
2. Дослідження сильних і слабких сторін регіону.
3. Визначення специфічних цілей.
4. Визначення місії та стратегічних цілей регіону.
5. Реалізація стратегії.
6. Оцінка та аналіз оточуючого середовища.
7. Оцінка стратегії розвитку регіону.
8. Зворотній зв'язок.
9. Вибір стратегії розвитку регіону.

Державні регіональні цільові комплексні програми – це:

1. Програми, що спрямовані на розв'язання найважливіших регіональних проблем шляхом залучення місцевих ресурсів, державних інвестицій та позабюджетних коштів.
2. Комплекс заходів, спрямованих на регулювання інвестиційної діяльності в регіоні, вирішення регіональних проблем, що реалізується при підтримці держави і регіональних структур влади.
3. Програми, спрямовані на збільшення обсягів виробництва валового внутрішнього продукту та інших макроекономічних показників на душу населення.
4. Комплекс заходів, спрямованих на створення соціально-економічної інфраструктури в регіоні з метою підвищення рівня життя населення.

6.9. Основними принципами державного прогнозування є:

1. Компліментарності, департаменталізації, субсидіарності, демократизму. 2. Цілісності, об'єктивності, наукової рівності, самостійності.
3. Цілеспрямованості, комплексності та поетапності.

4. Компліментарності, неперервності, комплексності та партнерства.

6.10. Регіональна стратегія розвитку – це:

1. Детальний всеохоплюючий комплексний план, що розробляється на перспективу з метою досягнення встановлених цілей.

2. Стратегія зміцнення ресурсного потенціалу регіонів та підвищення їхньої конкурентоспроможності за рахунок створення економічних, організаційних та нормативно-правових передумов для реалізації основних принципів сталого розвитку регіонів.

3. Стратегічний план розвитку регіону, що визначає цілі, завдання, пріоритети та напрями сталого економічного і соціального розвитку Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя на середньостроковий та довгостроковий періоди.

4. Аналіз та оцінка соціально-економічного розвитку регіону за попередній період, визначення тенденцій і проблем розвитку економіки та соціальної сфери.

Характеристика конкурентних переваг та обмежень перспективного розвитку регіону здійснюється шляхом проведення:

1. SWOT-аналізу.

2. Державного прогнозування та планування.

3. Стратегічного планування.

4. Розроблення регіональних стратегій розвитку Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя.

Планування території – це:

1. Цілеспрямована діяльність держави по законодавчому та фінансовому забезпеченням організації забудови, реконструкції об'єктів житлово-цивільного, виробничого призначення, спорудження інших об'єктів, регенерації історичних поселень, реставрації архітектурних комплексів і ансамблів, створення інженерної і транспортної інфраструктури.

2. Аналіз намірів та потреб використання окремих територій, визначених у загальнодержавних програмах соціального, економічного розвитку.

3. Планування та розробка документації по забудові житлових та промислових зон.

4. Процес регулювання використання територій, який полягає у створенні та впровадженні містобудівної документації, ухваленні та реалізації відповідних рішень.

Планування територій здійснюється на:

1. Державному рівні.

2. Регіональному рівні.

3. Місцевому рівні.

4. Державному, регіональному та місцевому рівнях.

Актуальними проблемами у сфері використання територій є:

1. Відсутність Генеральної схеми планування території України.

2. Нецільове використання територій, стихійна забудова природоохоронних та рекреаційних зон.

3. Неврахування історичних, економічних, екологічних, демографічних та географічних особливостей під час планування територій.

4. Відсутність взаємодії між органами виконавчої влади та місцевого самоврядування.

6. Методи навчання.

При вивченні дисципліни використовуються методи інтерактивного навчання (роздір конкретних ситуацій методом case - study, рольові та ділові ігри, робота у малих групах, тренувальні завдання, практичні вправи, тести та т.п.).

Для досягнення поставленої мети вивчення дисципліни також використовуються наступні методи: історичний – при узагальненні поглядів представників різних наукових шкіл ; абстрактно-логічний – при постановці мети і завдань дослідження, розробці наукової гіпотези курсової роботи; монографічний – при вивчені літературних джерел, законодавчих чи інших нормативно-правових актів; структурно-функціональний – для аналізу змін, що відбуваються в управлінні сільським господарством країни при здійсненні аграрної реформи; логіко-семантичний – при уточненні й систематизації структурних елементів механізму стратегічного управління сільським господарством із врахуванням об'єктивних закономірностей та специфічних особливостей розвитку галузі; економіко-статистичний – для аналізу основних техніко-економічних показників сучасного стану сільськогосподарського виробництва в Україні; графічний і табличний методи – для побудови графіків і діаграм та таблиць.

7. Форми поточного контролю

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських, практичних та індивідуальних занять. Основними формами поточного контролю з дисципліни є усне опитування по кожній темі дисципліни, розв'язання розрахункових завдань і тестування.

У зв'язку із введенням в дію „Положення про кредитно-модульну систему навчання” в НУБіП України запроваджена Європейська кредитно-трансферна та акумулююча система (ECTS) оцінки знань студентів. Оцінювання усних відповідей та розв'язання розрахункових завдань здійснюється за чотирьохбалльною національною оцінкою та оцінкою (ECTS) за критеріями, що наведено в табл. 1 .

Тестування є однією з форм поточного контролю знань студентів з дисципліни. Відповідно до робочої програми навчальна дисципліна складається з двох модулів, кожен з яких складається з 30 тестових завдань. Засвоєння матеріалу змістовних модулів оцінюється за 100-бальною системою. Після вивчення програмного матеріалу в обсязі змістового модуля оцінюється рівень його засвоєння студентом – рейтингова оцінка із змістового модуля. Згідно з положенням «Про екзамени та заліки у НУБіП України» від 27.12.2019 р. протокол № 5 (№ 1371) рейтинг дисципліни складається з рейтингу навчальної роботи та рейтингу атестації у співвідношенні 70% до 30%.

Таблиця 1. Співвідношення між національними оцінками і рейтингом здобувача вищої освіти

Рейтинг студента, бали	Оцінка національна за результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	Відмінно	
74-89	Добре	Зараховано
60-73	Задовільно	
0-59	Незадовільно	Не зараховано

Для допуску до атестації студент повинен набрати не менше 60 балів з кожного змістового модуля, а загалом – не менше, ніж 42 бали з навчальної роботи. Студенти, які протягом навчального семестру набрали менше 42 балів з навчальної роботи, зобов’язані до початку екзаменаційної сесії підвищити свій рейтинг з навчальної роботи, інакше вони не допускаються до екзамену з дисципліни і матимуть академічну заборгованість.

ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Рейтинги студента із засвоєння дисциплін, захисту курсових робіт (проектів), проходження всіх видів практик (навчальної, виробничої, переддипломної), складання державних екзаменів, дипломного проектування (захисту випускних бакалаврських, дипломних робіт (проектів) і магістерських робіт) **визначаються за 100-балльною шкалою.**

Із 100 балів, призначених для визначення рейтингу з дисципліни, на оцінювання навчальної роботи студента (вивчення і засвоєння матеріалу змістових модулів) відводиться не більше 70 балів, а на підсумкову атестацію (складання екзамену чи заліку) – не більше 30 балів.

Для виставлення оцінок у екзаменаційну відомість, залікову книжку, академічну довідку та журнал рейтингової оцінки знань рейтинг студента у балах переводиться у національну (4-балльну) та ECTS оцінки згідно з табл. 1.

Рейтинг студента із засвоєння дисципліни (далі – **рейтинг з дисципліни**) $R_{\text{дис}}$ складається з рейтингу з навчальної роботи $R_{\text{НР}}$ і рейтингу з атестації $R_{\text{АТ}}$

$$R_{\text{дис}} = R_{\text{НР}} + R_{\text{АТ}}. \quad (2)$$

Для допуску до атестації студент має набрати не менше 60 балів з кожного змістового модуля, а загалом – не менше, ніж 42 бали з навчальної роботи. Це означає, що в цілому студенту необхідно виконати такий мінімум робіт:

- 1) виконати всі експериментальні завдання (лабораторні роботи, розрахункові завдання), виступити з доповіддю на семінарах тощо;
- 2) уникнути штрафних санкцій лектора.

Студенти, які протягом навчального семестру набрали менше 42 балів з навчальної роботи, зобов'язані до початку екзаменаційної сесії підвищити свій рейтинг з навчальної роботи, інакше вони не допускаються до екзамену (залику) з цієї дисципліни і матимуть академічну заборгованість. У кінці терміну засвоєння дисципліни студентам, які з поважних причин пропустили заняття, відводиться термін (1–2 тижні), протягом якого можна відпрацювати заборгованість (згідно з графіком відпрацювань пропущених занять, складеному на кафедрі) і підвищити свій рейтинг з навчальної роботи на більш високий.

Рейтинг студента з атестації R_{AT} , яка проводиться виключно за *тестовими технологіями*, визначається за 100-бальною шкалою. Якщо на атестації з дисципліни (екзамені чи заліку) студент набрав менше 60 балів, то така атестація йому не зараховуються – одержані бали не додаються до набраних балів з навчальної роботи, і за студентом зберігається рейтинг (оцінка), визначений за формулою (2).

В іншому випадку рейтинг студента з дисципліни R_{DIS} обчислюється за формулою

$$R_{DIS} = R_{HP} + 0,3 \cdot R_{AT}. \quad (3)$$

Рейтинг з дисципліни, як і рейтинг з навчальної роботи, округлюється до цілого числа. Він заноситься в екзаменаційну відомість і журнал рейтингової оцінки знань студента. Рейтинг студента з дисципліни переводиться в національну оцінку та оцінку ECTS згідно з табл. 1, які заносяться в екзаменаційну відомість, залікову книжку (лише за 4-бальною шкалою), академічну довідку і журнал рейтингової оцінки знань студента.

Для занесення національної (4-бальної) оцінки та оцінки ECTS у додаток до диплому і академічну довідку рейтинг з дисципліни, яка викладається понад один семестр, визначається деканатом відповідного факультету як середньозважена величина рейтингів з дисципліни за кожний семестр за методикою, наведеною в розділі 5.

Студентам, які успішно завершили засвоєння дисципліни, виконуючи всі вимоги робочого навчального плану, присвоюються кредити ECTS, призначенні для дисципліни робочим навчальним планом. Кредити ECTS записуються в журнал рейтингової оцінки знань студента.

8. Рекомендована література

Основна

1. Законодавство України про місцеве самоврядування : зб. законодав. актів: за станом на 5 листоп. 2018 р. // Верхов. Рада України. Офіц. вид. К. : Парлам. вид-во, 2001.
2. Авер'янов В.Б. Державне управління: європейські стандарти, досвід та адміністративне право. К. : Юстиніан, 2017. 288 с.
3. Воронкова В.Г Менеджмент в державних організаціях: навч. посіб. К.

Професіонал, 2014. 256 с.

4. Глен Райт. Державне управління. К., 2014.113 с.
5. Державне управління в Україні : навч. посіб. за заг. ред. В.Б. Авер'янова. К. 2017. 432 с.
6. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики за заг. ре В.Б. Авер'янова. К. : Факт, 2016. 384 с.
7. А.Ф. Мельник, О.Ю. Оболенський. Державне управління: підручник / К. : Знання, 2017. 582 с.
8. Желюк Т.Л. Державна служба : навч. посіб. Луцьк : Професіонал, 2016. 558 с.
- 9..В. Круш, О.О. Кожем'яченко. Регіональне управління : навч. посіб. К. : ЦУЛ, 2017. 248 с.
10. Лазор О.Д. Основи місцевого самоврядування : навч. посіб. К. : ЦУЛ, 2016. 432 с.
11. Малиновський В. Державне управління : навч. посіб. Луцьк : РВВ «Вежа» Вол. держ. ун-ту ім. Л. Українки, 2016. 558 с.
12. Оболенський О.Ю. Державне управління та державна служба : словник-довідник. К. : КНЕУ, 2015. 478 с.
13. Оболенський О.Ю. Державна служба : підручник. К. : КНЕУ, 2016. 472 с.
14. В.Л. Ординський, З.Р. Кисіль, М.В. Ковалів. Управління в органах виконавчої влади : навч. посіб. К. : ЦУЛ, 2018. 296 с.
- 15.Стеценко Т.О, Тищенко О.П. Управління регіональною економікою.: Навчальний посібник. К.: КНЕУ, 2016. 471с.
16. О.П. Якубовський, Т.А. Бутирська. Державна влада і громадянське суспільство : система взаємодії : монографія О.: ОРІД НАДУ, 2014. 196 с.

Додаткова

1. Абчук В.А. Менеджмент СПб. : Союз, 2015. 432 с.
3. Бакуменко В. В. Князев, Ю. Сурмін Методологія державного управління: проблеми становлення та подальшого розвитку. Вісник УАДУ. 2015. № 2. С. 68 — 81.
4. В.Д. Бакуменко, П.І. Надолішній. Теоретичні та організаційні засади державного управління : навч. посіб. К. : Міленіум, 2017. 256 с.
5. Баштанник В. Політичний і адміністративний аспекти державного управління в наднаціональних інтеграційних процесах. Вісник НАДУ. 2017. № 3, С. 253.
6. Біленчук П.Д. Місцеве самоврядування в Україні / П.Д. Біленчук, В^В. Кравченко, М.В. Підмогильний. К. : Атіка, 2016. 390 с.
8. Борденюк В.І. Місцеве самоврядування та державне управління: конституційно-правові основи співвідношення та взаємодії : монографія. К. : Парламентське вид-во, 2017. 540 с.
10. Гаврилишин Б. Дороговкази в майбутнє: До ефективніших суспільств. Доповідь римському клубові / Б. Гаврилишин. К., 2016.132 с.
11. Саймон А. Герберт. Адміністративна поведінка: Дослідження процесів прийняття рішень в організаціях, що виконують адміністративні функції; пер. з англ. К. : Арт ЕК, 2016. 392 с

12. Гладун З. Поняття і зміст державного управління: адміністративно-правовий аналіз. Л. 2016.
14. Турне Б. Державне управління. К.: Основи, 2016.
15. Дерець В. Органи виконавчої влади України та управлінські відносини. К. : Юрид. думка, 2017. 180 с.
16. Державна політика у сфері державного управління в Україні : монографія / В.В. Цветков, В.М. Селиванов, О.В. Скрипнюк. К. : Абрис, 2016. 312 с
17. Державне управління : навч. посіб. / А.Ф. Мельник, О.Ю. Оболенський, А.Ю. Васіна, Л.Ю. Гордієнко ; за ред. А.Ф. Мельник. К. : Знання-прес, 2014. 343 с.
18. Державне управління в Україні: наукові, правові, кадрові та організаційні засади: навч. посіб. / за заг. ред. Н.Р. Нижник, В.М. Олуйка. Л. : Вид-во Нац. ун-ту "Львівська політехніка", 2016. 352 с.
19. Державне управління в Україні: організаційно-правові засади : навч. посіб. / Н.Р. Нижник, С.Д. Дубенко, В.І. Мельниченко та ін. ; за заг. ред. Н.Р. Нижник. К. : Вид-во УАДУ, 2016.
20. Державне управління в Україні: централізація і децентралізація : монографія / кол. авт.; відпов. ред. проф. Н.Р. Нижник. К. : УАДУ при Президентові України, 2015. 448 с.
21. Державне управління і менеджмент : навч. посіб. у таблицях і схемах / Г.С. Одінцова, Г.І. Мостовий, О.Ю. Амосов та ін. ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Г.С. Одінцової. Х. : ХарПІ УАДУ, 2014. 492 с.
22. Державне управління та державна служба : словник-довідник / уклад. О.Ю. Оболенський. К. : КНЕУ, 2015. 480 с.
23. Державне управління, державна служба і місцеве самоврядування : монографія / кол. авт.; за заг. ред. проф. О.Ю. Оболенського. Хмельницький : Поділля, 2016. 495 с.
24. Державне управління: європейські стандарти, досвід та адміністративне право / В.Б. Авер'янов, В.А. Дерець, А.М. Школик та ін. ; за заг. ред. В.Б. Авер'янова. К. : Юс-тініан, 2007. 228 с.
25. Анн Дроньє. Основні принципи успішного керівництва установою : метод, рекомендації. К. : Вид-во УАДУ, 2015.
26. Європейські принципи державного управління / пер. з англ. О.Ю. Кулenkової. К. : Вид-во УАДУ, 2016. 265 с.
27. М.М. їжа, Т.І. Пахомова, Я.О. Різникова. Організаційно-правові засади державного управління : навч. посіб. О. : ОРІДУ НАДУ, 2018. 308 с.
28. 29. Козаков В. Ціннісні ознаки діяльності державно-владних структур. Вісник НАДУ. 2016 № 4. С. 178.
30. А.І. Кредісов, Є.Г. Панченко, В.А. Кредісов. Менеджмент для керівників К. : Т-во "Знання", КОО, 2016.
— 346 с.
31. Малиновський В.Я. Державне управління : навч. посіб. Луцьк : Вежа, 2015.
32. Матвієнко О.В. Основи інформаційного менеджменту : навч. посіб. К. : Центр навч. л-ри, 2014. 128 с.
33. Мельник А.Ф. Державне управління. Державна служба: посібник для викладачів, магістрів та державних службовців. Ч. 1. Луганськ: Східноукр. держ.

ун-т, 2016. С. 80.

34. А.Ф. Мельник, А.Ю. Васіна, Н.М. Кривокульська. Менеджмент державних установ і організацій : навч. посіб. / за ред. А.Ф. Мельник. К. : Професіонал, 2016. 464 с.
35. Мельник А.Ф. Основні моделі місцевого самоврядування // Державне управління, державна служба і місцеве самоврядування : монографія / заг. ред. проф. О.Ю. Оболенського. Хмельницький : Поділля, 2016. С. 300.
36. А.Ф. Мельник, О.В. Дlugопольський. Публічний сектор і державна політика в демократичному суспільстві : монографія. : Екон. думка, 2018. 268 с.
37. Менеджмент організацій : підручник / за заг. ред. Л.І. Федулової. К. : Либідь, 2014. 339 с.

Нормативна база:

1. Конституція України: Закон України від 12 черв. 1996 р., № 254К/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. -1996.-№30.-От. 141. (із змінами і доповненнями [№ 2680-VIII від 07.02.2019](#), ВВР, 2019, № 9, ст.50)
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р., № 436-ІУ // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18-22. Ст. 144. (із змінами і доповненнями від [07.02.2019, підстава - 2473-VIII](#))
3. Національна програма розвитку агропромислового виробництва і соціального відродження села України на 2014-2017 роки // Економіка АПК. 2014. № 6.

Інформаційні ресурси:

1. Департамент аграрної освіти та науки Мінагрополітики України <http://www.minagro.gov.ua/agroosvita/> e-mail: agroosvita@minagro.gov.ua.
2. Науково-методичний центр аграрної освіти <http://www.smcae.kiev.ua> e-mail: smcae@smcae.kiev.ua
3. http://pidruchniki.ws/15840720/menedzhment/menedzhment_personalu_murashko_mi Менеджмент персоналу - Мурашко М.І.
  4. <http://rada.gov.ua/>
  5. <http://www.kmu.gov.ua/control/>
  6. <http://minagro.gov.ua/>
  7. <http://www.dazru.gov.ua/terra/control/uk/index>
  8. <http://wto.org/>
  9. http://www.fao.org/index_en.htm
  10. <http://www.usda.gov/wps/portal/usda/usdahome>